

Sygnatura akt I C 86/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 marca 2021 roku

Sąd Rejonowy w Opocznie I Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR Anna Olejnik

Protokolant: st. sek. sąd. Piotr Kaniewski

po rozpoznaniu w dniu 2 marca 2021 roku w Opocznie na rozprawie

sprawy z powództwa J. J. (1)

przeciwko S. T., T. J., J. T. (1), M. S., J. P.

o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa

1. oddać powództwo;
2. kosztami procesu w całości obciążyć powoda.

Na oryginale podpis Sędziego

Sygn. akt I C 86/20

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 23 stycznia 2020 roku powód J. J. (1) wnosił o uznanie, iż Akt Własności Ziemi nr ON- (...) wydany przez Naczelnika Gminy Ż. w dniu 31 stycznia 1976 roku za nieistniejący i nie wywołujący skutków prawnych oraz uznanie, iż nieruchomości położona we wsi A., gmina Ż. oznaczona numerami działek: 231, 256, 80, 47, 230, 255, 79 i 46 o łącznej powierzchni 3,89 ha objęta w/w Aktem Własności Ziemi wchodzi w skład masy spadkowej po zmarłym M. J. i podlega przepisom o dziedziczeniu ustawowym. Nadto powód wnosił o zasądzenie od pozwanych S. T., T. J., J. T. (1), M. S. i J. P. zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu powód wskazał, iż nieruchomości objęte Aktem Własności Ziemi stanowiły własność M. J. (ojca powoda) od roku 1931. Gospodarstwo to było prowadzone przez M. J., który po śmierci żony w roku 1959, ożenił się ponownie i wyprowadził do O.. Powód wskazał, iż to on prowadził przedmiotowe gospodarstwo rolne do 1962 roku, kiedy wraz z żoną wyprowadził się do (...). Podnosił, iż następnie to jego brat J. J. (2) przejął opiekę nad gospodarstwem, a I. T. (siostra powoda) wraz z mężem J. T. (2) – na których wydano Akt Własności Ziemi i dziećmi zamieszkała w rodzinnym gospodarstwie w roku 1970. Podnosił, iż ani on ani jego brat nie mieli świadomości wydania Aktu Własności Ziemi, wskazując, iż z uwagi na istniejący tytuł prawny do gruntu M. J. – akt notarialny z 1931 roku, decyzja administracyjna w ogóle nie powinna być wydana. Wykazywał, iż przedmiotowa decyzja nie zawiera klauzuli prawomocności, gdyż nie została skutecznie doręczona M. J. (pozew k. 3-8).

W odpowiedzi na pozew pozwany S. T. wnosił o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu podnosił, iż Akt Własności Ziemi, którego dotyczy pozew został wydany zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami na podstawie prawdziwych okoliczności faktycznych i jest decyzją ostateczną i prawomocną (odpowiedź na pozew k. 31-36).

Na rozprawie w dniu 2 marca 2021 roku pozwana J. P. wnosila o oddalenie powództwa i przyłączyła się argumentacji S. T. z odpowiedzi na pozew.

Pozostali pozwani nie zajęli stanowiska w sprawie.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Aktem notarialny z dnia 11 lipca 1931 roku sporządzonym przez zastępcę notariusza S. W. w R. – notariusza J. Z., M. J. i H. K. nabyli w równych częściach w drodze kupna od K. J. połowę z przysługującego mu prawa własności 1/4 osady włościańskiej położonej we wsi A..

Wyżej wymieniony akt notarialny nie określał dokładnego położenia zbywanej nieruchomości, ani numerów ewidencyjnych działek, ani też bliższego określenia położenia nieruchomości (poprzez np. określenie sąsiedztwa).

/dowód: akt notarialny Rep. Nr (...) k. 9-13/

Dnia 12 stycznia 1976 roku zostało wszczęte postępowanie w sprawie uregulowania własności gospodarstwa rolnego będącego we władaniu I. T. położonego we wsi A.. Jak wynika z protokołu ustalenia władania gruntami gospodarstwa rolnego według stanu na dzień 4 listopada 1971 roku I. i J. małż. T. byli posiadaczami na dzień 4 listopada 1971 roku nieruchomości położonych w miejscowości A., oznaczonych w ewidencji gruntów numerami działek: 231, 256, 80, 47, 230, 255, 79 i 46 o łącznej powierzchni 3,89 ha. O wszczęciu postępowania zawiadomiony został M. J..

W dniu 31 stycznia 1976 roku został wydany przez Naczelnika Gminy w Ż. Akt Własności Ziemi nr ON- (...), którym stwierdzono, iż J. T. (2), syn B. i A., oraz jego żona I. T. zd. J., córka M. i H. stali się z mocy samego prawa na podstawie art. 1 ust. 2, art. 5 i 12 ustawy z dnia 26 października 1971 roku o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych właścicielami nieruchomości oznaczonych numerami ewidencyjnymi działek: 231, 256, 80, 47, 230, 255, 79 i 46 o łącznej powierzchni 3,89 ha położonych w A., gmina Ż.. Decyzja powyższa uprawomocniła się w dniu 27 lutego 1976 roku.

/dowód: akta uwłaszczeniowe nr 4510/332/76/

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o załączone do akt dokumenty – reprodukcję aktu notarialnego z 1931 roku oraz dokumenty znajdujące się w aktach prowadzonego postępowania administracyjnego dotyczącego uregulowania własności gospodarstw rolnych (...).

Sąd pominął dowód z przesłuchania świadków jako nie mający znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszego postępowania i zmierzającego do jego zbędnego przewlekania. Sąd uznał za wystarczające do rozstrzygnięcia załączone do akt dokumenty.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługuje na uwzględnienie i podlega oddaleniu.

Przepisy ustawy z dnia 26 października 1971 roku o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. z dnia 4 listopada Nr 27, poz.250 z późn. zmianami) w art. 1 ust. 1 stanowiły, iż nieruchomości wchodzące w skład gospodarstw rolnych znajdujące się w dniu wejścia w życie ustawy w samoistnym posiadaniu rolników stają się z mocy samego prawa własnością tych rolników, jeżeli oni sami lub ich poprzednicy objęli te nieruchomości w posiadanie na podstawie zawartej bez prawem przewidzianej formy umowy sprzedaży, zamiany, darowizny, umowy o dożywocie lub innej umowy o przeniesienie własności, o zniesienie współwłasności albo umowy o dział spadku. Przepis art. 1 ust. 2 powołanej ustawy stanowił, że rolnicy, którzy do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy posiadają nieruchomości jako samoistni posiadacze nieprzerwanie od lat pięciu, stają się z mocy samego prawa właścicielami tych nieruchomości, chociażby nie zachodziły warunki określone w ust.1. Jeżeli jednak uzyskali posiadanie w złej wierze, nabycie własności następuje tylko wtedy gdy posiadanie trwało co najmniej przez lat dziesięć. Brak wspomnianej umowy (nieformalnej)

ustawodawca zastąpił odpowiednim okresem nieprzerwanego trwania samoistnego posiadania w dobrej lub złej wierze.

Wykładnia art.1 ustawy daje podstawę do przyjęcia, że rolnikiem jest osoba, która osobiście lub przy pomocy członków rodziny prowadzi indywidualne gospodarstwo rolne, lecz praca w tym gospodarstwie nie musi stanowić dla niej stałego zatrudnienia i wyłącznego źródła utrzymania. Wymienione w powyższym artykule przesłanki nabycia własności nieruchomości z mocy samego prawa są następujące:

- 1) objęcie nieruchomości w posiadanie przez rolnika lub jego poprzednika na podstawie zawartej bez przewidzianej prawem formy umowy sprzedaży, zamiany, darowizny, dożywocia lub innej umowy o przeniesieniu własności, o zniesieniu współwłasności lub umowy o dział spadku (bądź samoistne posiadanie przez odpowiedni okres czasu – 5 lub 10 lat przed dniem wejścia w życie ustawy,
- 2) wchodzenie nieruchomości w skład gospodarstwa rolnego,
- 3) samoistne posiadanie nieruchomości przez rolnika w dniu wejścia ustawy, tj. 4 listopad 1971 roku.

Posiadanie samoistne jest rodzajem faktycznego władztwa nad rzeczą, rozumianego zgodnie z treścią art. 336 k.c. jako postępowanie z rzeczą jak właściciel, wyrażając w ten sposób wolę wykonywania względem niej prawa własności. Ustawa uwłaszczeniowa nie zawiera własnego określenia pojęcia posiadania samoistnego. Należy więc odwołać się do zasady jednolitości systemu prawnego, która zakłada nakładanie jednakowego znaczenia takim samym pojęciom użytym w różnych aktach prawnych i przyjąć, iż pojęcie posiadacza samoistnego w ustawie jest tożsame z rozumieniem kodeksu cywilnego (podobnie Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 21.10.1983 III C2P 48/83 OSNC 1984/5/71).

Ustawa z 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych („ustawa uwłaszczeniowa”) miała na celu uporządkowanie skomplikowanych stosunków własnościowych. Chodziło m.in. o potwierdzenie stanów faktycznych samoistnego posiadania przez rolników nieruchomości wchodzących w skład gospodarstw rolnych. Z chwilą wejścia ustawy w życie z mocy prawa stawali się oni właścicielami tych gruntów. Nietrafiony jest, zdaniem Sądu zarzut powoda, iż stan prawny nieruchomości był uregulowany i prawo własności M. J. wynikało z aktu notarialnego Rep. Nr (...) z 11 lipca 1931 roku. Po pierwsze nieruchomość opisaną w akcie notarialnym nabył nie tylko sam M. J., ale nabyli ją w równych częściach: M. J. i H. K., a więc M. J. był jedynie współwłaścicielem nieruchomości. Przede wszystkim jednak trudno stwierdzić, jaką dokładnie nieruchomość nabyli M. J. i H. K.. Z lektury aktu notarialnego wynika jedynie, że sprzedający K. J. wraz z żoną nabyli czwartą część osady włościańskiej A. i z tej części K. J. sprzedał połowę M. J. i H. K.. Nie sposób zaś stwierdzić, czy opisane tam nieruchomości odpowiadały współczesnym nieruchomościom objętym spornym aktem własności ziemi. Nadto należy mieć na względzie, że w akcie notarialnym operuje się częściami ułamkowymi w większej nieruchomości, a nie skonkretyzowanymi nieruchomościami.

Sprawy dotyczące stwierdzenia własności nieruchomości na podstawie cytowanej ustawy należały do właściwości organów administracyjnych. W niniejszej sprawie w trakcie prowadzonego postępowania „uwłaszczeniowego” sporządzono protokół posiadania, z którego wynika, iż I. T. i J. T. (2) posiadali sporne grunty od 1952 roku. O wszczętym postępowaniu administracyjnym powiadomiony został M. J., wskazany w protokole jako poprzedni właściciel. Z akt nr 4510/332/76 nie wynika, by M. J. zgłaszał jakieś roszczenia do przedmiotowych nieruchomości, zwłaszcza, że na dzień 4 listopada 1971 roku z pewnością nie był już w posiadaniu przedmiotowego gospodarstwa rolnego (w latach 50-tych wyprowadził się do O.). Postępowanie administracyjne zakończyło się wydaniem decyzji administracyjnej – Aktu Własności Ziemi ON-451/332/76, która uprawomocniła się z dniem 27 lutego 1976 roku, o czym świadczy stosowna klauzula na decyzji.

Bezspornym jest, że posiadaczem nieruchomości rolnej objętej aktem własności ziemi z pewnością w roku 1971 nie był M. J.. Była nią I. T. wraz z mężem, która zamieszkiwała na niej wraz z rodziną i prowadziła tam gospodarstwo rolne. W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, niepowiadomienie wszystkich zainteresowanych nie powodował jeszcze tzw. bezwzględnej nieważności decyzji jaką jest akt własności ziemi. W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego decyzja administracyjna dotknięta wadami wymienionymi w art. 156 § 1 k.p.a. uzasadniającymi jej

nieważność, odnośnie której stwierdzono jej wydanie z naruszeniem prawa nie jest aktem pozornym lecz istniejącym i funkcjonującym w obrocie prawnym. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2005 r., IV CK 12/05, Lex nr 180909). Ocena decyzji administracyjnej nie może utożsamiać się z czynnością instancji odwoławczej powołanej do usuwania ewentualnych jej wad. Kognicja sądu nie obejmuje sprawdzania czy w postępowaniu administracyjnym brały udział wszystkie osoby zainteresowane (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2000 r., III CKN 268/00, OSNC 2001, Nr 1, poz. 10). Pominięcie udziału w postępowaniu określonego podmiotu jako strony i doręczenie decyzji tylko jednej ze stron postępowania skutkuje uznaniem tej decyzji za ostateczną (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2013 r. w sprawie III CZP 4/13 Lex nr 1312518). Sąd w pełni podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 marca 2013 r. w sprawie III CZP 4/13 (Lex nr 1312518), zgodnie z którym sąd jest związany aktem własności ziemi, jeżeli został on uznany przez właściwy organ administracyjny za ostateczny.

W zakresie dotyczącym związania sądu decyzją administracyjną jaką jest akt własności ziemi Sąd podziela dominujący w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, iż decyzja administracyjna jest zdarzeniem prawnym, które wchodzi w skład okoliczności faktycznych sprawy i jako takie musi być przez sąd orzekający brane pod uwagę przy rozstrzygnięciu sprawy. W tym sensie sądy są związane decyzją administracyjną i nie są co do zasady uprawnione do badania ich merytorycznej poprawności (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2000, III CZP 77/2002, OSNC 2003/11 poz. 144, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 grudnia 1992 r., III CZP 157/92, OSP 1995/2, poz. 29, uchwała składu siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 1993 r., III CZP 64/93, OSP 1994/3, poz. 47).

W orzecznictwie utrwalone jest stanowisko, iż po wejściu w życie art. 63 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 2001 r. Nr 57, poz. 603 ze z.), czyli po 1 stycznia 1992 r. stała się niemożliwa kontrola administracyjna ani też sądowa decyzji administracyjnych wydanych przed dniem 6 kwietnia 1982 r. stwierdzających nabycie przez rolnika z mocy prawa na podstawie ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych - własności nieruchomości rolnych, czyli aktów własności ziemi. Po wejściu w życie tego przepisu sąd jest związany decyzją administracyjną jeżeli została ona uznana przez właściwy organ za ostateczną. Sąd Najwyższy uznał, iż zasada ta doznaje ograniczenia jedynie w myśl koncepcji tzw. bezwzględnej nieważności decyzji administracyjnej. Decyzja administracyjna nie może wywoływać skutków prawnych pomimo jej formalnego nie uchylenia, jeśli jest dotknięta wadami godzącymi w jej istotę jako aktu administracyjnego, tj. wówczas, gdy została wydana przez organ niewłaściwy lub bez jakiegokolwiek podstawy prawnej, względnie z oczywistym naruszeniem postępowania administracyjnego (por. uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2007 r., III CZP 46/2007, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2000 r., I CKN 846/98, Lex nr 50894, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 1994 r., III CZP 69/94, OSNCP 1994, Nr 12, poz. 233). Zatem jedynie bezwzględna nieważność decyzji administracyjnej może być podstawą jej podważenia w postępowaniu sądowym.

Niniejszy Akt Własności Ziemi został wydany przez powołany do tego organ w oparciu o obowiązujące wówczas przepisy ustawy z dnia 26 października 1971 roku o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych. Zatem nie zachodzą przesłanki skutkujące bezwzględną nieważnością decyzji. Wyjaśnić również należy, iż wprowadzając do obrotu prawnego przepis art. 63 ust. 2 ustawy z 1991 roku ustawodawca miał na celu ostateczne zapewnienie stabilizacji stanów prawnych ukształtowanych w oparciu o decyzje, wydane na podstawie ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych z 1971 roku.

Kompetencja sądu cywilnego do orzekania w poddanej jego osądowi sprawie o uznaniu decyzji za pozbawioną skuteczności zachodzi tylko w przypadkach kwalifikujących taką decyzję jako akt nieistniejący, tj. w razie wydania decyzji przez organ oczywiście niewłaściwy, bez zachowania jakiegokolwiek procedury albo w razie oczywistego braku prawa materialnego administracyjnego. Nie obejmuje natomiast kontroli decyzji pod kątem innych wad, ponieważ ocena dokonywana przez sąd cywilny nie może utożsamiać się z czynnością instancji odwoławczej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2005 r., IV CK 12/05).

Chybiony jest również zarzut, że decyzja jest nieważna, gdyż została wydana w roku 1976 i stwierdza nabycie prawa własności spornych nieruchomości przez J. T. (2), który zmarł przed wydaniem przedmiotowej decyzji. Przepisy omawianej wyżej ustawy wskazywały konkretną datę, to jest 4 listopada 1971 roku, jako moment badania stanu posiadania. W tej dacie J. T. (2) żył i organ administracyjny stwierdził, iż w tej dacie spełniał wraz z żoną I. T. przesłanki do nabycia własności gospodarstwa rolnego w trybie w/w ustawy.

Reasumując, Sąd uznał, że decyzja jaką jest Akt Własności Ziemi nr (...) została wydana przez powołany do tego organ, po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego i w znajduje oparcie w obowiązujących wówczas przepisach prawa. Decyzja, o której mowa wyżej jest ostateczna i prawomocna. Zatem Sąd nie jest upoważniony do jej kontroli.

Wobec powyższego orzeczono jak w sentencji orzeczenia.

Za zgodność z oryginałem świadczy